

Brottsprevention i straffvälfärdspolitikens tid – Samverkanstankens historiska rötter*

*Av Paula Wahlgren, universitetslektor,
Institutionen för pedagogik och lärande, Linnéuniversitetet, Växjö*

Abstract

Cooperation between authorities is a central part of present-day crime prevention in Sweden. At the same time, the idea of cooperation has an extensive heritage within Swedish welfare policy. The purpose of this article is to trace the trajectory of crime prevention and in particular the idea of cooperation as a crime policy solution. Dating back to the post-war decades, cooperation between authorities in an effort to tackle youth crime has also been in line with David Garland's concept of penal welfarism. While Garland mainly focuses on penal institutions and penal law rather than prevention, cooperation in Sweden shares several characteristics with penal welfarism such as the optimistic belief in expert rule and individualized treatment. The professional expertise that colonized the field of criminal justice was an equally prominent feature of how schools would prevent crime. Against this background I also discuss whether or not the concept of the preventive turn is applicable to the trajectory of crime prevention in Sweden. My conclusion is that the development of crime prevention is best understood as a continuous process dating back to the post-war era's focus on youth crime, as opposed to a break.

Inledning

Behovet av ökad och förbättrad samverkan mellan myndigheter som skola, socialtjänst och polis är idag kungsvägen när frågan om ungdomsbrottslighet diskuteras. Samordning mellan olika aktörer ses som ett sätt att effektivisera resursanvändningen och som en förutsättning för ett brottsförebyggande arbete på lokal nivå (se t.ex. Skr. 2016/17:126). Samverkan framställs härigenom också som något nytt och kraftfullt. Samtidigt är behovet av samverkan och frågor kring dess former något som diskuterats och utretts under lång tid. I den här artikeln an-

* Title in English: *Crime prevention in the era of penal welfare policy: the historical roots of a collaborative idea*

läggs ett historiskt perspektiv på brottsprevention och samverkan genom att analysera det förebyggande arbete som tog form i Sverige under 1950-talet och 1960-talet, en period då åtgärder mot ungdomsbrottsligheten utgjorde i stort sett hela kriminalpolitiken samt stod i fokus för den kriminologiska forskningen (Nilsson 2013, Pedersson 2017). Mot bakgrund av efterkrigstidens ökande ungdomsbrottslighet blev frågan om förbättrad samverkan mellan olika myndigheter som kom i kontakt med ungdomar central. Hur polis, socialvård, psykiatri – och inte minst skolan – tillsammans måste fånga upp unga i riskzonen *i tid* är en fråga som sedan dess varit ständigt aktuell.

Uppmärksamheten kring ungdomsbrottslighet och dess förebyggande under denna tidsperiod är också relevant att relatera till det David Garland (2001) benämner *penal welfarism*, vilket på svenska närmast kan översättas till straffvälfärdspolitik (Nilsson 2013) eller välfärdskriminalpolitik (Andersson & Nilsson 2013). Ungdomsbrottsligheten, och reaktionerna på den, är som historikern Roddy Nilsson (2013) påpekar det fält där straffvälfärdspolitikerna kom att få sitt starkaste uttryck. Med sin premiss om behandling och rehabilitering före straff gav straffvälfärdspolitikerna upphov till en mängd olika praktiker för ungdomar vilka ansågs särskilt utsatta för fängelsets skadliga effekter. Det är också vid straffsystemet som Garland uppehåller sig i sin diskussion om straffvälfärdspolitikerna, men som jag ska diskutera i denna artikel är flera av de drag som utgjorde själva förutsättningarna för straffvälfärdspolitikerna, i synnerhet vetenskapsoptimismen och tilltron till professionell expertis, lika centrala för att förstå det förebyggande arbetet gällande ungdomar. Professionaliseringen av det sociala fältet var som bekant en integrerad del av välfärdsstaten, och Garlands formulering om hur straffrätten »koloniserades« av vetenskaplig expertis stämmer lika bra in på de verksamheter som hanterade barn och unga, inte minst skolan.

Syftet med denna artikel är analysera hur det brottsprebyggande arbetet mot ungdomar tog form i Sverige under 1950-talet och framåt. Tanken är att försöka spåra rötterna till och följa framväxten av de idéer om samverkan som idag kommit att framställas som en av brottspreventionens mest centrala delar. Det material som används är huvudsakligen statens offentliga utredningar, ett material som kan beskrivas som »exemplariska dokument« för att undersöka dominerande tendenser inom ett fält (Nilsson 2013, s 46). Utredningarnas uppdrag är att utreda och ge förslag, och som sådana består de av utvärderingar, kartläggningar och kunskapsöversikter som därigenom ger värdefull information om såväl politiska målsättningar som faktiskt politiskt innehåll. I de analyserade utredningarna framträder såväl problembilder som »goda exempel« från verksamheter. I artikeln behandlas framför allt de utredningar som lyfter frågan om samverkan och

berör åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. Hit hör *Socialpolis och kvinnlig polis: betänkande av polisverksamhetsutredningen* (SOU 1958:34) som bland annat berör behovet av att förbättra polisens brottsförebyggande uppdrag. Utmärkande är också *Ungdomsbrottslighet* (SOU 1959:37) och den uppföljande utredningen *Aktion mot ungdomsbrott. En modell till försöksverksamhet* (SOU 1964: 58). Även andra former av offentligt tryck, såsom departementsskrivelser och myndighetsrapporter som följer upp och kommenterar området, utgör denna artikels empiriska material.

Disposition

I den här artikeln anläggs ett historiskt perspektiv på frågan om brottsförebyggande arbete och samverkan. Artikeln inleds därför med en diskussion om hur tidigare forskning närmat sig frågan om brottspreventionens framväxt och utveckling, där särskilt fokus läggs på den historieskrivning som utgår från begreppet *den förebyggande vändningen* och som i korthet går ut på att brottsprevention växt fram som kriminalpolitisk strategi under de senaste decennierna. Därpå diskuteras det empiriska materialet utifrån en tematik som visar på de olika arenor som resonemangen om samverkan kunde utgå från: gatan, skolan och slutligen staden som arena för samordning av resurser. Efter detta diskuteras kort hur arvet från dessa utredningar kom att leva vidare under 1970-talet i det nystartade Brottsförebyggande rådets regi. Artikeln avslutas med en återkoppling till forskningsläget och en diskussion om vad samverkanstankens långa historia innebär för historieskrivningen gällande brottsprevention.

Brottspreventionens framväxt och utveckling – en förebyggande vändning?

Under senare år har intresset för att analysera brottspreventionens framväxt och utveckling ökat markant. Framför allt är det brottspreventionens allt större betydelse inom det kriminalpolitiska fältet från 1980-talet och framåt som hamnat i fokus, något som inom den internationella forskningen kommit att beskrivas som den förebyggande vändningen (*the preventive turn*). Trots att denna förebyggande vändning har skett parallellt med det som ofta brukar benämnas den »straffande vändningen« (*the punitive turn*) har den knappast rönt lika mycket uppmärksamhet (Peeters 2015). Där forskningen om den straffande vändningen haft utvecklingen mot »hårdare tag« och ökade fångpopulationer i fokus, har forskningen om den förebyggande vändningen istället lyft fram hur den informella kontrollen med lokalsamhället som främsta arena kommit att tillskrivas allt större betydelse, liksom genomslaget för situationell brottsprevention (Crawford & Evans 2016). Enligt Peeters (2015) har den förebyggande vändningen förändrat

den politiska verkligheten lika mycket som den straffande – om än mindre synligt och dramatiskt. Snarare än att utgöra varandras motsatser bör dessa två tendenser inom kriminalpolitiken förstås som komplementeras varandra.

När brottspreventionens utveckling diskuteras i denna forskning är det med andra ord den kriminalpolitiska utvecklingen under de senaste 30-40 åren som avses, då flera forskare lyft fram att brottsprevention under denna period kommit att bli en integrerad del av kriminalpolitiken (Hughes 2017, Crawford & Evans 2016, Peeters 2015, Lidskog och Persson 2012). I den mån tidigare brottsprevention berörs är det vanligen i svepande och översiktliga termer, exempelvis genom framhållandet att en generell välfärdspolitik förutsattes ha effekter på brottsligheten, något som inte minst gäller Garlands (2001) diskussion om straffvälfärdspolitik. Crawford och Evans (2016) lyfter i sitt spårande av den förebyggande vändningens framväxt förvisso fram att brottspreventionens historia sträcker sig ett par hundra år tillbaka i tiden, men menar samtidigt att det förebyggande arbetet under lång tid var en underordnad del av polisarbetet och närmast en effekt av rättsväsendets insatser, för att från 1980-talet och framåt vidgas mot bredare former, bl.a. som en respons på den behandlingskritik som under 1970-talet lyfte fram straffsystemets misslyckande. Att brottsförebyggande arbete vuxit fram som en konkret politisk målsättning ligger också i linje med utvecklingen i Sverige, där mycket av det som beskrivs som utmärkande för den förebyggande vändningen – ett tydligt fokus på ansvarsgörande av medborgare med lokalsamhället som en viktig arena, liksom insikten om straffsystemets begränsade möjligheter att lösa brottsproblemet – blivit viktiga inslag (Andersson & Nilsson 2017, Lidskog & Persson 2012).

En historieskrivning som fokuserar på brottspreventionens utveckling i termer av en vändning väcker likväl frågor för svensk kontext, både när det gäller beskrivningen av brottspreventionens förändrade inriktning och beskrivningen av ett avgörande skifte runt 1980. Inte minst då frågan om samverkan mellan myndigheter, en av de mest centrala frågorna när vi talar om brottsprevention i Sverige, är relativt frånvarande i denna historieskrivning som snarare fokuserar på civilsamhällets betydelse och den situationella brottspreventionens framväxt. En historisk tillbakablick visar också att behovet av samordning av samhälleliga insatser, liksom insikten att kampen mot brottsligheten måste ske på »bred front«, i högsta grad var en framträdande tematik under den tidsperiod som behandlas i den här artikeln (jfr Edvall-Malm 2012, Wahlgren 2014). Mot bakgrund av den ökande ungdomsbrottsligheten betraktades polis, socialvård och skolan som centrala aktörer, vars insatser behövde samordnas. Härnäst ska jag utifrån det empiriska materialet diskutera hur målsättningarna kring denna samverkan beskrevs och

vilka uttryck samverkan kunde ta. En relevant fråga att ta med sig är om inte brottsprevention, i termer av samverkan, haft en mer framträdande roll inom svensk kriminalpolitik än vad historieskrivningen om den förebyggande vändningen möjligen tillåter.

Samverkan mot brott – gatan som arena

Behovet av att förbättra samordningen mellan de myndigheter som kom i kontakt med barn och ungdomar var en central fråga under de decennier då den ökande ungdomsbrottsligheten utgjorde den centrala kriminalpolitiska frågan. Detta kom tydligt till uttryck i utredningen *Socialpolis och kvinnlig polis* (SOU 1958:34) som behandlade hur polisens brottsförebyggande och »socialt betonade« verksamhet kunde byggas ut. Ett problem som lyftes i utredningen var att polisens ingripanden i princip alltid skedde »på grund av misstanke om brottslig gärning« och allt för sällan inriktades på att förebygga brott (SOU 1958:34, s 24), en problematisering som med dagens språkdräkt skulle beskrivas i termer av att polisen bör arbeta mer proaktivt, dvs. förebyggande och problemorienterat, snarare än reaktivt och repressivt, då brott redan har skett. Som positiva exempel på socialt inriktat brottsförebyggande arbete lyfte utredningen fram den uppsökande verksamhet som fanns i de större städerna. I Stockholm hade barnavårdsnämnden inrättat en »nattpatrull« i syfte att få kontakt »inte bara med asocial ungdom även med ungdom, som befinner sig i riskzonen, samt att genom positiva åtgärder försöka avlägsna dem från de asociala och kriminella härdarna« (SOU 1958:34, s 31). I Göteborg fanns dessutom en samverkan kring det uppsökande arbetet, dels underrättade polisen regelbundet barnavårdsnämnden om de stötte på barn under 15 år som drev omkring på gator på kvällar och nätter, dels förekom det att polisen patrullerade tillsammans med en kurator från barnavårdsnämnden. I utredningen föreslogs följaktligen att samarbetsorgan med representanter från polis, barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd och skolan skulle bildas för att stärka samarbetet och uppnå större enighet gällande olika åtgärder.

Samverkan mot brott – skolan som arena

Gatan var dock inte den enda arenan där barn i riskzon för kriminalitet och andra problem kunde upptäckas. Än viktigare för det förebyggande arbetet var den plats där så gott som alla barn och unga vistades dagligen: skolan. I utredningen *Ungdomsbrottslighet* (SOU 1959:37) som kom följande år beskrevs skolan inneha en »unik position« när det gällde att på ett tidigt stadium upptäcka de avvikande barnen. Utredningens uppdrag var att göra en kunskapsinventering samt att lokalisera brister i samhällets beredskap mot ungdomsbrottsligheten och bestod av re-

ferat från ett antal konferenser där ungdomars förhållanden och olika offentlig verksamhet som kom i kontakt med barn och unga granskades. Den övergripande tematiken rörde dock nödvändigheten av förbättrad samverkan: att skolmyndigheter, barnavårdsnämnder, psykiatrisk barn- och ungdomsvård, polis och socialvård organiserade sina insatser bättre på såväl ett lokalt som centralt plan. Dessa »allmänt förebyggande åtgärder« beskrevs i utredningen vara av väsentlig betydelse i kampen mot ungdomsbrottsligheten (SOU 1959:37, s 21).

När det gällde skolans insatser var det framför allt skolans potential att på ett tidigt stadium kunna identifiera de barn som befann sig i riskzon för kriminalitet som betonades. Skolan beskrevs erbjuda »möjligheter till *observation* under åtskilliga år av så gott som samtliga barn inte bara ifråga om deras intellektuella utrustning och emotionella mognad o.s.v. utan även beträffande deras förmåga att fungera i ett socialt sammanhang« (SOU 1959:37, s 33). Att skolan kom att integreras naturligt i det kriminalpolitiska, förebyggande projektet kan också förstås mot bakgrund av dess centrala position i vad Börjesson och Palmblad (2003, s 18) beskrivit som »välfärdsstatens moraliska ordningsskapande«. De krav som skolan förde med sig öppnade upp för såväl kategoriseringar som särskiljande praktiker för de barn som inte klarade av att leva upp till dessa. Skolan kom därigenom att bli en arena där normalitet skulle utspela sig och avvikarna upptäckas och avskiljas. Det var också mot denna bakgrund som skolans förebyggande möjligheter och utmaningar diskuterades i *Ungdomsbrottslighet*. Ett problem som utredningen lyfte fram var att de stora skolklasserna kunde göra det svårt för personalen att upptäcka vilka barn som uppvisade tecken på »anpassningsstörningar« och som därigenom befann sig i riskzon. Särskilt problematiskt var detta i de större städerna där individen enligt utredningen riskerade försvinna i »massan«. Utredningen framhöll även att det rådde brist på psykologiskt utbildad personal i skolorna och föreslog att lärare borde vidareutbildas genom att göra praktik bland anpassningsstörda barn för att bli skickligare på att upptäcka symptom. Lärarna borde även medverka i fördjupat samarbete mellan skolmyndigheter, barnavårdsnämnder och den psykiatriska barna- och ungdomsvården (SOU 1959:37, s 88). Skolans förebyggande uppgift och den samverkan som förespråkades låg således i linje med tidens psykiatriska vetenskapsoptimism och starka tilltro till behandling och expertis. Även om den mer allmänna debatten om skolan under efterkrigstiden till stor del handlade om dess allmänt fostrande uppdrag i termer av demokrati- och medborgarfostran kom detta inte att färga av sig när skolan diskuterades utifrån ett brottsförebyggande perspektiv (Wahlgren 2014). Såväl förklaringsmodeller och åtgärdsförslag rörde sig på en individualpreventiv nivå.

I *Ungdomsbrottslighet*, liksom i Ungdomsvårdkommitténs slutbetänkande (SOU 1951:41) några år tidigare, synliggörs också den gradvisa förskjutning av orsaksbilden till brottslighet som sker under 1900-talet. Om tidiga förklaringar till ungas »vanart« kretsat kring brister i hemmiljön och uppfostran kom brottsligt och avvikande beteende nu istället att betraktas som symptom på en underliggande psykologisk problematik (Nilsson 2001). En liknande förskjutning kan ses gällande beskrivningen av andra problem. Som Landahl (2006) visat sker en psykologisering av elevers normbrott, där problem som lögn och skolk går från att tolkas i moraliska termer till att bli psykologiska. I angripandet av problemen får bekännelse- och förlåtelseitualer ge vika för sökandet efter bakomliggande orsaker till problemen. Moralen inordnades därigenom »suggestivt under den vetenskapliga blickens synfält« (Börjesson & Palmblad 2003, s 23).

Inte minst tar detta vetenskapliggörande sig uttryck i den uppsjö av olika kategoriseringar som under 1900-talets används för att beskriva barns skolvårigheter (Hellblom-Thibblin 2004, Hjärne & Säljö 2008), en kategoriseringspraktik som också är nära besläktad med den i ungdomsfängelserna. Mycket av den kategorisering, klassificering och differentiering som gjordes på ungdomsbrottslingar (se Nilsson 2013) kom att ha en direkt parallell i skolans värld. Kategorier som psykopat eller imbecill var återkommande (Hellblom-Thibblin 2004, Hjärne & Säljö 2008), liksom den isärhållande logik som motiverade avskiljande åtgärder mellan olika barngrupper. Om fokus i ungdomsfängelset (åtminstone i teorin) låg på de ungdomar som uppvisade »god prognos« snarare än de »oförfäbatterliga«, var det i skolan eleverna i »normklassen« som genom segregering lösningar som exempelvis hjälp- och observationsklasser, skulle skyddas från att dras ned av de elever som inte uppvisade tillräcklig intellektuell kapacitet (Hjärne & Säljö 2008).

Samverkan mot brott – staden som arena

De brister som hade konstaterats i *Ungdomsbrottslighet* följdes upp i utredningen *Aktion mot ungdomsbrott. En modell till försöksverksamhet* (SOU 1964:58) där behovet av förbättrad samverkan mellan olika samhällseliga institutioner var den brännande frågan. Personal inom skola, barn- och ungdomsvård, polis och rättsvårdande myndigheter behövde ha en gemensam grundsyn i kampen mot ungdomsbrottsligheten. Utredningens uppdrag var därför att skissa på en särskild försöksverksamhet där effekterna av en »totalmobilisering« av samhällets resurser skulle kunna mätas. Ambitionerna med projektet var högt ställda: en mellanstor stad på 50-80 000 invånare skulle bli föremål för ett »samhällsvetenskapligt experiment« där särskilda resurser skulle sättas in. De förstärkningsåtgärder

utredningen hade i åtanke rörde sig över ett brett fält och skulle riktas mot alla de myndigheter och samhällsorgan som kunde tänkas påverka brottsligheten, såsom barn- och ungdomsvården, skolan, arbetsförmedlingen, polisen, åklagarmyndigheten och skyddskonsulentorganisationen. Försöksorten skulle därigenom fungera som ett socialpreventivt maskineri. Även om inte utredningen tog direkt ställning gällande brottslighetens orsaker rationaliserades projektet genom hypotesen att de olika myndigheterna hade misslyckats i sina tidigare reaktioner och att en förstärkning av arbetet kunde leda till en påtaglig minskning av ungdomsbrottsligheten. Genom försöksprojektet skulle således »reaktionssystemet« kunna studeras i sin fulla tillämpning och eventuella effekter mätas. När det gällde skolans roll i detta storskaliga projekt blev de brister som hade konstaterats i *Ungdomsbrottslighet* vägledande för det åtgärds paket som skolorna på den aktuella orten skulle utrustas med. Lärares möjligheter att upptäcka elever som uppvisade symptom på anpassningssvårigheter skulle öka. Rektorsområdena skulle utrustas med lokala arbetsgrupper där skolläkare och psykologer skulle bistå lärarna vid problem, liksom en central instans med förbindelse till den psykiatriska barn- och ungdomsvården (SOU 1964:58, s 147).

Det samhällsvetenskapliga experiment som utredningen drog upp riktlinjerna för kom dock aldrig att realiseras. Argumentet handlade om svårigheterna att hitta instrument för utvärdering (Brottsförebyggande rådet 1976). Men storskaligheten i projektet, de vetenskapliga ambitionerna bakom det liksom tilltron till social expertis och interventioner på individualpreventiv grund, visar samtidigt att de beståndsdelar som utmärkte straffvälfärdspolitikerna var minst lika viktiga för att förstå hur det förebyggande arbetet rationaliserades. Planerna på projektet visar också på den betydelse som tillskrevs social prevention i kampen mot ungdomsbrottsligheten vid denna tid – något som Garland inte går djupare in på i sin diskussion om straffvälfärdspolitik, även om han förvisso konstaterar att den måste förstås mot bakgrund av en generell politisk målsättning som utgick från att breda sociala reformer skulle minska brottsligheten (Garland 2001, s 39). Likaså är planerna på experimentet betydelsefulla för hur central samverkanstanken var, och betydelsen av en förstärkning av detta arbete var utgångspunkten i flera offentliga dokument under denna period (SFS 1959:474; 492; 604, Ju 1969:2, SFS 1970:513, DsJu 1973:5). I flera av dessa dokument uppmanades kommuner att bilda samarbetsorgan mellan barnavårdsnämnd, skola och polis, och i början av 1970-talet hade sådana bildats i 298 av Sveriges då 464 kommuner. I en uppföljande enkät från Socialdepartementet konstaterades att alla kommuner som hade behov av ett samarbetsorgan hade inrättat ett sådant (Brottsförebyggande rådet 1976). Från slutet av 1960-talet kom också en specifik variant av samverkan mellan polis och

skola att växa fram genom att polisen fick skolundervisning inskrivet i arbetsuppgifterna. Syftet var att undervisa i ämnet »lag och rätt« men också att skapa kontakter med ungdomar och att verka legitimitetsskapande. På vissa platser i landet hade »laglydnadsundervisning« förekommit sedan 1950-talet men betydelsen av denna uppgift inskräptes under de kommande decennierna genom att en statlig utredning (SOU 1973:26) och flera uppföljande rapporter från Brå och Rikspolisstyrelsen ägnades helt åt att utveckla detta arbete (Wahlgren 2014).

Att brottsprevention till stor del kretsade kring samverkan, blev inte minst tydligt genom bildandet av Brottsförebyggande rådet (Brå) 1974, där uppgiften att hitta effektiva former för samverkan, mellan myndigheter men även med olika intresse- och branschorganisationer, utgjorde ett av huvudmotiven till myndighetens bildande (Ds Ju 1973:6). Inom Brå fick en särskild arbetsgrupp, Arbetsgruppen rörande samarbete mellan socialvård, skola och polis, i uppgift att verka för ett bättre brottsförebyggande arbete på det lokala planet och utgjorde därigenom en fortsättning på det arbete som hade påbörjats genom *Ungdomsbrottslighet* (Brottsförebyggande rådet 1976). Gällande skolans roll återfanns här samma fokus på skolan som en arena för observation och upptäckande av problem, även om problembeskrivningarna under 1970-talet gradvis kom att lämna det strikt individfokuserade perspektivet för att även inkludera mer social problematik – även det i linje med hur beskrivningarna av barns skolsvårigheter kom förändras över tid genom att miljöfaktorer och elevens sociala situation gradvis tillskrevs större betydelse (Hjörne & Säljö, s 44).

Avslutande diskussion

Dessa historiska nedslag över hur det brottsförebyggande arbetet problematiserats och motiverats åskådliggör att förbättrad samverkan mellan polis, socialtjänst och skola är en målsättning med djupa historiska rötter. 1950- och det tidiga 60-talets argument om snabbare kommunikation och effektivare samordning för att tidigare kunna sätta in åtgärder, liksom behovet av att polisen bör utveckla sitt brottsförebyggande arbete, hör vi tydliga ekon av idag. Det historiska material som analyserat här visar också mer konkret på den vikt som tillskrevs brottsprevention under den straffvälfärdspolitiska eran. Skolans brottsförebyggande roll, uttryckt i visionerna om skolan som en observationsplats där unga i riskzon kunde upptäckas »i tid« för att sedan bli föremål för olika interventioner, ligger också i linje med straffvälfärdspolitikens praktik i övrigt.

Samverkanstankens historiska framväxt gör det även relevant att ställa frågor till den internationella forskning som beskrivit genomslaget för brottsprevention som kriminalpolitisk fråga i termer av en »vändning« runt 1980-talets början. En

rimlig fråga är huruvida det verkligen går att prata om en vändning, eller om fokuseringen på det förebyggande arbetet som vi kunnat se under de senaste decennierna snarare bör förstås som en utveckling av ett arbete vars rötter sträcker sig betydligt längre tillbaka i tiden. Visst har frågan om brottsförebyggande arbete fått stort genomslag i Sverige och blivit en både självklar och integrerad del av kriminalpolitiken. Lokalt förebyggande arbete har blivit uttalad ambition med kriminalpolitiken, inte minst från mitten av 1990-talet, och tagit sig uttryck i framväxten av såväl lokala brottsförebyggande råd som problemorienterat polisarbete (Sahlin 2008, Andersson & Nilsson 2017). Men som denna genomgång visar är det långt ifrån självklart att brottspreventionens utveckling i Sverige bäst förstås i termer av något avgörande skifte runt 1980 – tvärtom går det att hävda att en sådan historieskrivning är allt för snäv för en svensk kontext. När Crawford och Evans (2016) exemplifierar detta skifte genom att lyfta fram hur Home Office 1984 konstaterar att brottsprevention inte enbart kan vara en fråga för polisen utan en uppgift för »hela samhället«, kan man från svensk horisont konstatera att detta är en tydligt artikulerad utgångspunkt när Brottsförebyggande rådet bildas 1974 (DsJu 1973:6), liksom i de statliga utredningar vars problematiseringar kom att bli vägledande för myndighetens arbete. Den samverkanstanke som varit och fortfarande utgör en central del av den svenska brottspreventionsdiskursen låter sig därför inte beskrivas i termer av ett dramatiskt skifte. Snarare än en »vändning« är det rimligare att tala om en kontinuerlig process som tar sin start under efterkrigstiden mot bakgrund av den då ökande ungdomsbrottsligheten. Fokuseringen på det förebyggande arbetet som vi sett de senaste decennierna kan med andra ord spåras tillbaka till och placeras i den historiska kontext som Garland (2001) sammanfattande benämnt straffvälfärdspolitik. I den sociala ingenjörskonst och straffvälfärdspolitik som då formulerades kom brottsprevention bli en tydligt integrerad del.

Referenser

- Andersson, R. & Nilsson, R. (2017). *Svensk kriminalpolitik*. 2. Uppl. Stockholm: Liber.
- Brottsförebyggande rådet (1976) *Samarbete för barn och ungdom*. Stockholm.
- Börjesson, M. & Palmblad, E. (red.) (2003). *Problembarnets århundrade: normalitet, expertis och visionen om framsteg*. Lund: Studentlitteratur.
- Crawford, A. and Evans, K. (2016) *Crime Prevention and Community Safety* i Leibling, A. Maruna, S. & McAra, L. (red.) *Oxford Handbook of Criminology*, 6. uppl. Oxford: Oxford University Press.
- DsJu 1973:5 *Åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen: betänkande*. Stockholm.
- DsJu 1973:6 *Det brottsförebyggande rådet: betänkande*. Stockholm.

- Edvall Malm, D. (2012). *Det socio-polisiära handlingsnätet: om kopplingar mellan polis och socialtjänst kring ungdomars kriminalitet och missbruk*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
- Garland, D. (2001). *The culture of control: crime and social order in contemporary society*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- Hellblom-Thibblin, C. (2004). *Kategorisering av barns »problem« i skolans värld: en undersökning av skolhälsovårdsrapporter läsåren 1944/45-1988/89*. Diss. Uppsala: Univ.
- Hjärne, E. & Säljö, R. (2012). *Att platsa i en skola för alla: elevhälsa och förhandling om normalitet i den svenska skolan*. 3. uppl. Stockholm: Norstedt.
- Hughes, G. (red.) (2007). *The politics of crime and community*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Ju 1969:9 *Samarbete i brottsförebyggande syfte*. Stockholm.
- Lidskog, R. & Persson, M. (2012). Community Safety Policies in Sweden. A Policy Change in Crime Control Strategies?, *International Journal of Public Administration*, 35(5): 293-302.
- Nilsson, R. (2013). *Från cellfångelse till beteendeterapi: fängelse, kriminalpolitik och vetande 1930-1980*. 1. uppl. Malmö: Égalité.
- Pedersson, A. (2017). *En fängslande vetenskap? Kriminologi i Sverige, 1885-1965*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Peeters, R. (2015). The price of prevention: the preventive turn in crime policy and its consequences for the role of the state. *Punishment and Society* 17(2): 163-183.
- Sahlin, I. (2000). *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Lund: Arkiv.
- SFS 1959:474 Cirkulär angående polisens brottsförebyggande arbete.
- SFS 1959:492 Cirkulär angående samarbete med polisen i brottsförebyggande syfte.
- SFS 1959:604 Cirkulär angående vissa åtgärder i brottsförebyggande syfte.
- SFS 1970:513 Cirkulär till Socialstyrelsen, Skolöverstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, samtliga länsstyrelser, polismyndigheter, länskolnämnder, socialnämnder och skolstyrelser om intensifierat samarbete mellan socialnämnd, skola och polis.
- Skr. 2016/17:126 *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*.
- SOU 1951:41 *Ungdomen möter samhället. Ungdomsvårdskommitténs slutbetänkande*.
- SOU 1958:34 *Socialpolis och kvinnlig polis: betänkande av polisverksamhetsutredningen*.
- SOU 1959:37 *Ungdomsbrottslighet. Överväganden och förslag*.
- SOU 1964:58 *Aktion mot ungdomsbrott. En modell till försöksverksamhet: betänkande av utredningen angående försöksverksamhet mot ungdomsbrottsligheten*. Stockholm.
- SOU 1973:26 *Lag och rätt i grundskolan*.
- Wahlgren, P. (2014). *De laglydiga: om skolans brottsförebyggande fostran*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.